

КОВАЛЬОВ О.В., КУЧЕРЕНКО Д.В.
ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАСОБАМИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ЕЛЕКТРОПРИВОДА

УДК 621.313

Ковальов О.В., ст. викладач,
Кучеренко Д.В., магістрант, 12 МБ ЕН група,
Таврійський державний агротехнологічний університет
пр. Б. Хмельницького, 18 м. Мелітополь, 72312, Україна

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАСОБАМИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ЕЛЕКТРОПРИВОДА

Анотація: Приведені шляхи реалізації енергозбереження та впровадження методів і способів керування енергоефективністю засобами агропромислового електропривода.

Ключові слова. Енергозбереження, енергоефективність, електропривод, двигун, потужність, коефіцієнт корисної дії, електроенергія, витрати.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку аграрної промисловості в Україні особливого значення набувають питання розробки та широкого впровадження методів і способів керування енергоефективністю (енергозбереженням) засобами агропромислового електропривода, оскільки з однієї сторони гостро постала проблема економії електроенергії, а з іншого боку, - з'явилася реальна можливість її ефективного використання стосовно головного її споживача – електропривода.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість електродвигунів працюють у нерегульованому режимі, а отже – з низькою ефективністю. Через недоліки проектування та експлуатації електропривода коефіцієнт завантаження багатьох машин не перевищує 50%, що вимагає зниження встановленої потужності двигунів. Робота привода в недовантаженому режимі призводить до виникнення додаткових втрат, не враховуючи зниженого значення коефіцієнта потужності, оскільки загальна встановлена потужність асинхронних двигунів у країні складає близько 40...50 млн. кВт. Сумарна ж встановлена потужність двигунів у СНД приблизно дорівнює 550 млн. кВт. Перехід до регульованого електропривода змінного струму окремих механізмів дозволить заощадити до 50% енергоресурсів.

Мета статті: Ефективність впровадження енергозберігаючих заходів споживачами електроенергії може бути значно вищою, оскільки понад 90% виробленої електроенергії споживається системами електропривода. Тому метою статті є виявлення причин нераціонального використання електроенергії та встановлення шляхів реалізації енергозбереження засобами агропромислового електропривода.

Виклад основного матеріалу. Перший шлях стосується найпростішого некерованого масового електропривода і полягає в удосконаленні процедури вибору двигуна для конкретної технологічної установки з метою дотримання номінального теплового режиму двигуна при експлуатації.

Постановка задачі очевидна – двигун заниженої потужності швидко виходить з ладу, а двигун завищеної потужності перетворює енергію неефективно, тобто з високими питомими втратами в самому двигуні (низький ККД) і в мережі живлення (низький cosφ). Розв'язання задачі не завжди елементарне, зустрічаються помилки, а оскільки найпростіших електроприводів мільйони, то можливі великі збитки. У випадках, коли навантаження незмінне, помилки викликані лише низькою кваліфікацією проектувальників (двигун вибирали за діаметром вала). Коли навантаження змінюється,

вибір виявляється значно складнішим, що додатково ускладнюється недостатністю вихідної інформації, паспортних і каталожних даних.

Другий шлях полягає в підвищенні економічності масового нерегульованого електропривода – перехід на енергозберігаючі двигуни і двигуни поліпшеної конструкції, спеціально призначені для роботи з регульованим електроприводом.

В енергозберігаючих двигунах за рахунок збільшення маси активних матеріалів (заліза в міді) підвищені номінальні значення ККД і $\cos\phi$. Такі двигуни дають ефект при постійному навантаженні. Доцільність застосування енергозберігаючих двигунів повинна оцінюватися з урахуванням додаткових витрат, оскільки невелике (до 5%) підвищення номінальних ККД і $\cos\phi$ досягається за рахунок збільшення маси заліза на 30-35%, міді на 20-25%, алюмінію на 10-15% і в цілому двигуна на 25-30% відносно звичайних двигунів [1].

Орієнтовані залежності ККД і $\cos\phi$ від номінальної потужності для звичайних і енергозберігаючих двигунів наведені на рис.1.

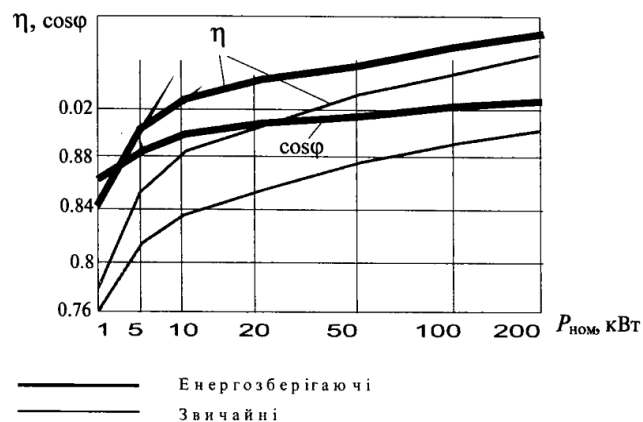

Рис. 1. Орієнтовані залежності ККД і $\cos\phi$ від номінальної потужності для звичайних і енергозберігаючих двигунів

Змінюється методика проектування й інших типів двигунів, розширюється їх номенклатура. Очевидно, варто очікувати різкого, вибухового поліпшення характеристик по-новому спроектованих двигунів для регульованого електропривода, відповідного коригування вимог до систем керування.

Наступний шлях полягає в усуненні проміжних передач. Суть проблеми полягає в тім, що електрична енергія доступна на фіксованій частоті (50 Гц), а механічна енергія потрібна в широкому спектрі частот (швидкостей). Методи, розроблені багато років тому для вирішення цієї проблеми, використовують дорогі системи, двигун чи механічні регулятори.

До складу узагальненої схеми електропривода входять – перетворювач чи механічний регулятор (коробки швидкостей, муфта ковзання), муфта, редуктор і робочий орган, що є частиною робочої машини (рис. 2) [1].

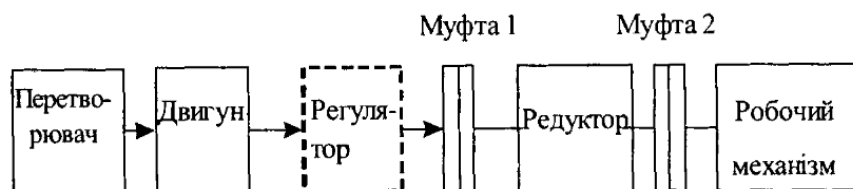

Рис. 2. Загальна схема електропривода

КОВАЛЬОВ О.В., КУЧЕРЕНКО Д.В.
ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАСОБАМИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ЕЛЕКТРОПРИВОДА

Коефіцієнт корисної дії системи електропривода:

$$\eta_c = \eta_n \cdot \eta_{\partial} \cdot \eta_{рег} \cdot \eta_m \cdot \eta_p \cdot \eta_{рм}. \quad (1)$$

Підстановка у формулу усереднених значень ККД для привода з електродвигуном потужністю 10-100 кВт дає значення ККД у діапазоні $\eta=0,65-0,75$. При цьому в середньому від семи до десяти відсотків потужності втрачається в механічних передачах. Таким чином, усунення механічних передач призводить до істотного підвищення ККД системи (на 7-10%), що є однією з основних тенденцій розвитку електропривода, а в перспективі – поєднання електродвигуна і робочого органу.

Наступний шлях полягає в економії електроенергії робочими установками і механізмами за рахунок підвищення ефективності виконання технологічного процесу. Агропромислові підприємства вимагають підвищення ефективності роботи технологічних установок і механізмів. Економія електроенергії установками і механізмами за рахунок підвищення ефективності виконання технологічного процесу містить у собі такі основні заходи: узгодження режимів роботи установки при зміні навантаження; підвищення ККД установки; регулювання продуктивності установки; виконання оптимальної циклограми й упорядкування графіка навантажень; забезпечення нормованого завантаження (для підйомних машин, конвеєрів, тощо); контроль стану технологічної установки; застосування нових видів електропривода.

Наступний шлях полягає у виборі раціонального типу електропривода для конкретної технологічної установки і переході від нерегульованого електропривода до регульованого.

Застосування регульованого електропривода сприяє вирішенню задач щодо забезпечення оптимальних режимів роботи механізмів, зниження собівартості і підвищення якості продукції, що випускається, зростання продуктивності праці, підвищення ефективності використання енергії, надійності і терміну устаткування.

Варто згадати, що асинхронні двигуни зі змінним опором у колі ротора (рис. 3) і двигуни постійного струму незалежного збудження з регульованим реостатом (рис. 4), керуються зі збільшенням втрат [1].

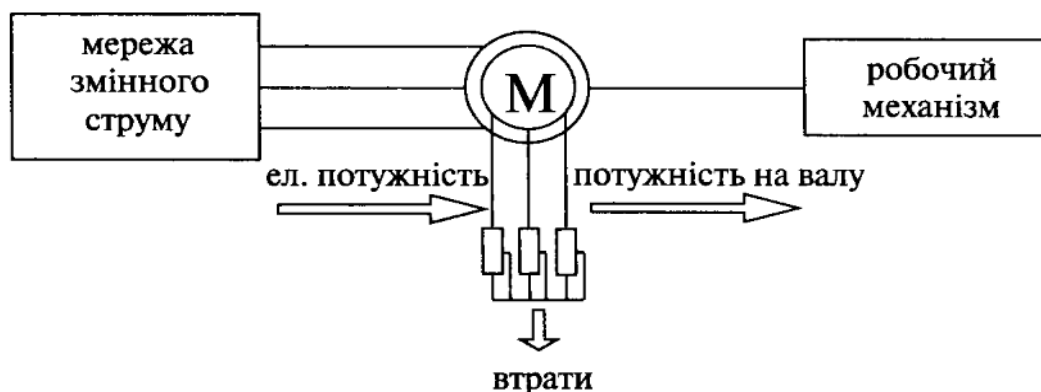

Рис. 3. Схема електропривода з асинхронним двигуном зі змінним опором у колі ротора

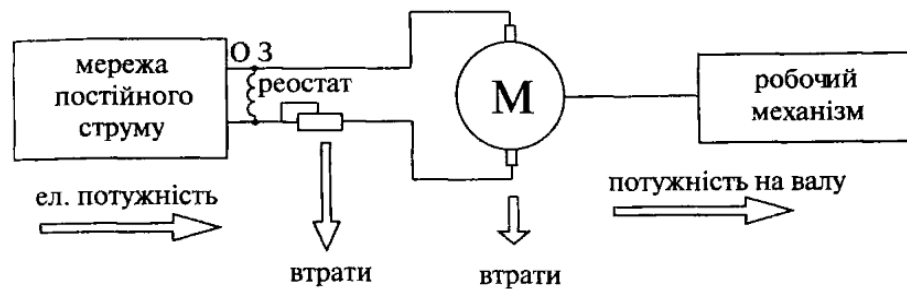

Рис. 4. Схема електропривода з двигуном постійного струму незалежного збудження з регульованим реостатом

З погляду енергозбереження найбільш ефективні регульовані електроприводи змінного струму, особливо для трубомеханізмів (вентиляторів, компресорів, насосів), підйомних машин, тощо. Економія електроенергії може складатися до 50%.

Цілий ряд агропромислових механізмів (транспортні, підйомно-транспортні, транспортно-складські і робототехнічних систем, тощо) працюють з частими вмиканнями, вимагаючи реалізації пуско-гальмівних режимів. Використання для керування такими механізмами відносно недорогих систем ТРН-АД дозволяє здійснювати режими плавного (м'якого) пуску і гальмування за рахунок формування необхідного часового закону зміни напруги першої гармоніки при ударі пуску чи значення постійної напруги при динамічному гальмуванні. Це забезпечує істотне зниження пускових струмів, зменшення енергоспоживання на 3-6% (залежно від потужності двигуна й інтенсивності роботи), а також вирішення ряду технологічних задач (обмеження механічних кінематичних передачах, зниження прискорень і ривків, збільшення надійності і терміну служби устаткування).

Якщо за сукупністю вимог для керування механізмом доцільно використовувати регульований, частотно-регульований електропривод, то реалізація режимів частотного пуску і гальмування дозволяє знизити втрати енергії в перехідних режимах у кілька разів у порівнянні з некерованими перехідними процесами.

Дуже перспективні вентильні двигуни з постійними магнітами. Новим шляхом енергозбереження стає проведення двигунів на модульну конструкцію й оптимізація режимів їх роботи на базі мікроконтролерів, що дозволить у 3-5 разів знизити втрати енергії, та в 2-3 рази зменшити масу двигунів.

Одним з найбільш перспективних і універсальних типів електроприводів із синхронними машинами є безколекторний або безконтактний вентильний двигун, у якому регулювання швидкості і моменту здійснюється підведеними напругою, струмом збудження і кутом випередження вмикання вентилів при самоуправлінні по частоті живлення. Він має регульовальні якості машин постійного струму і надійність систем змінного струму.

Очевидна необхідність створення систем, що забезпечували б контроль зони економічної роботи ($\omega_n - D\omega_1 J\omega_n + D\omega_2$), а також значення швидкостей ω_{e2} і ω_{n2} , при яких робота привода неефективна через технічні й інші обмеження з одного боку, і небезпечна при перевищенні припустимої швидкості, з іншого (рис. 5) [1].

КОВАЛЬОВ О.В., КУЧЕРЕНКО Д.В.
ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАСОБАМИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ЕЛЕКТРОПРИВОДА

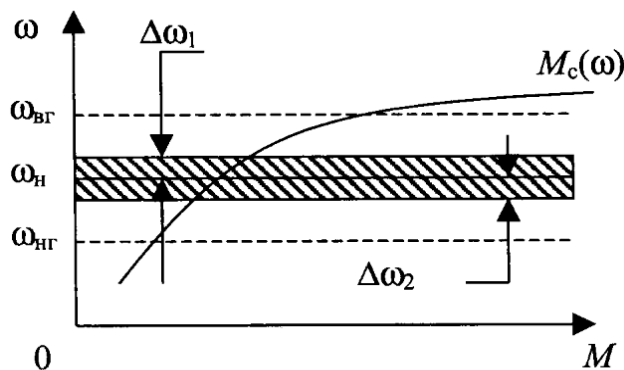

Рис. 5 Ефективна зона роботи електропривода

Аналіз режимів роботи регульованого і нерегульованого електроприводів вказує на неоднозначність поняття ефективної роботи приводів змінного струму в області частот обертання близьких до номінальної. Очевидно, що тут є визначений діапазон швидкостей, де застосування нерегульованого електропривода більш раціональне. Це пояснюється тим, що будь-яка схема регульованого електропривода крім втрат енергії, що йдуть на її перетворення, призводить до додаткових втрат у самому двигуні і шкідливо впливає на мережу живлення та інші пристрої. Під поняттям «шкідливо» розуміють насамперед додаткові втрати, електромагнітну несумісність в передчасну зношуваність електроізоляційних матеріалів.

Висновки. Істотне зниження енергоспоживання за рахунок широкого застосування регульованого електропривода в даний час важко реалізувати через обмежені можливості капіталовкладень з метою реконструкції електроприводів. Необхідно використовувати раціональний підхід, що поєднує можливості регульованого і нерегульованого, наприклад, керованого по пуску, що забезпечує ефект досить близький до найдосконаліших приводів. Варто враховувати і рівень обслуговування електроустаткування, що, як правило, не відповідає стандартам, властивим регульованим приводам з високими технічними характеристиками. Тим не менш, модернізація застарілих структур електричного приводу, зменшення кількості механічних передач та взагалі елементів в структурі приводу веде к підвищенню коефіцієнта корисної дії, тобто до мінімізації витрат за електроенергію.

Список літератури

1. Закладний О.М. Енергозбереження засобами промислового електропривода: Навчальний посібник / О.М. Закладний, А.В. Праховник, О.І. Соловей. – К: Кондор, 2005. – 408 с.
2. Терехов В.М. Системы управления электроприводов: учебник для вузов / В.М. Терехов, О.И. Осипов. – М.: Академия, 2005. – 299 с

Приведены пути реализации энергосбережения и внедрения методов и способов управления энергоэффективностью средствами агропромышленного электропривода.

Енергосбереження, енергоефективність, електропривод, двигател, потужність, коефіцієнт корисної дії, електроенергія, витрати.

The ways of implementing energy conservation and implementation of methods and ways to control energy efficiency by means of agro-industrial electric drive was conducted.

Energy conservation, energyefficiency, electric drive, engine, power, efficiency, electricity costs.